

парках за допомогою особливого їх планування, архітектурних будівель та колекційної скульптури відтворював збірний образ грецького «філософського саду». Великий поціновувач грецької культури, імператор Адріан прикрасив численні споруди своєї вілли великою кількістю скульптури – оригіналами та копіями славетних шедеврів грецьких майстрів [8, с. 142].

Окрім впливу грецької культури, на схильність відбирати і зберігати автентичні зразки цінностей у Стародавньому Римі в імператорську епоху, впливали потреби офіційної державної пропаганди. Відтак шедеври мистецтва підбиралися та аранжувалися згідно суворо сконструйованого плану, у відповідності із ідеями офіційної пропаганди. Так, у своїй пропаганді Октавіан Август вірність Риму намагався підтвердити бажанням зробити Вічне місто не лише центром обширної держави, але й зосередженням культури та мистецтва, яке б не поступалося Александрії, що претендувала, згідно офіційної агітації, спрямованої проти Антонія, на те, аби стати «столицею світу». У другій половині принципату Октавіана Августа з метою підкреслення військових звитяг імператора, божественного походження роду Юліїв було зведено монументальний ансамбль – форум Августа та храм Марса Мстителя. Його колекції – багаті зібрання трофейної зброї, захопленої у народів близьких й далеких країн та імпазантно представлені в урочистій атії її правителя, створювали враження універсальності та світового значення Римської імперії [5, с. 162, 171].

Отже, «Музеальність» – одна із основних категорій музеології, як самостійної академічної науки, чітко прослідковується, починаючи від епохи Античності. Визначальними мотивами, які спонукали людей в епоху Античності відбирати необхідні їм меморіальні предмети став релігійний та політичний чинники, бажання наслідувати в римську й елліністичну епоху грецькі культурно-релігійні зразки та спосіб проведення дозвілля.

ЛІТЕРАТУРА

1. Ананьев В. Г. История зарубежной музеологии: Учебно-методическое пособие [Текст] / В. Г. Ананьев – СПб., 2014 – 136 с.
2. Бондаренко А. А. Античный музейон: рождение музея из мифа и ритуала // Вестник Санкт-Петербургского университета – 2007 – №2. – Вып. 1 – С. 257 – 273.
3. Вайдакер Ф. Загальна музеологія: Посібник [Текст] – Львів: «Літопис», 2005. – 632 с.
4. Ван Менш П. Предмет музеологии [Текст] // Вопросы музеологии – №1(9) – 2014 – С. 64 – 78.
5. Вулих Н. В., Неверов О. Я. Роль искусства в пропаганде официальной идеологии принципата Августа. Вестник древней истории – 1988 – №1(184) – С. 162 – 173.
6. Поршнев В. П. Сакральное пространство александрийского музея: этапы формирования // Вопросы музеологии – 2011 – № 1(3) – С. 47 – 56.
7. Эллинизм: Восток и Запад [отв. Ред Голубцова Е. С.]. – Москва: Наука, 1992 – 384 с.
8. Юренева Т. Ю. Коллекции и коллекционеры античного мира. Вопросы истории – 2002 – № 9 – С. 136 – 148.

*Надія БАРАНОВСЬКА, Юлія ГЕДЗ
(Львів, Україна)*

ІТАЛІЙСЬКЕ КНИГОДРУКУВАННЯ У КОНТЕКСТІ ТРАДИЦІЙНИХ ТА ІННОВАЦІЙНИХ ТЕХНОЛОГІЙ РОЗВИТКУ КНИЖКОВОЇ І МУЗЕЙНОЇ СПРАВИ

Слово «книга» давнього походження, воно спільне для майже всіх народів. Головне соціальне завдання книги – служити розвитку науки, освіти, допомагати виробництву, задовольняти естетичні потреби, допомагати вести домашнє господарство, розважати тощо [1, с. 5].

За час свого існування книга пройшла досить складний шлях. Грецьке слово «біблос» означало «деревина». Саме тому дерев'яні дощечки з письмом стали називатися «бібліями» [1, с. 11].

Народи, які жили у Вавилоні і Ассирії, застосовували для письма глину. Спосіб письма на глиняних дощечках – вдавлювання трикутною паличкою по вологій глині, так званий клинопис. Обкладинкою для таких книг служив дерев'яний ящик, куди склалися таблички. Щоб сторінки не переминались, в кінці кожної таблички зазначали назву книги і перший рядок наступної таблички [5, с. 33].

Єгиптянам матеріалом для письма служив папірус. Спеціально оброблені окремі листки цієї рослини склеювали в довгі широкі стрічки і накручували на палки. Спосіб письма на папірусі – нанесення фарби, виготовленої з сажі. На папірусі вже малювали картинки і прикраси.

В античному світі, головним чином у Греції і Римі, також користувалися папірусними сувоями. Їх робили невеликими, зручними для читання. Вони отримали назву томи (від слова «томе» – порізати на стрічки). Кожний такий том поміщали у спеціальний шкіряний футляр – капсулу, на якій завжди висіла дощечка з назвою книги – індекс. На звороті сувою писали ім'я автора, назву твору, короткий зміст. Цей напис, як і в сучасній книжці, називався титулом. У кінці сувою ставили ім'я переписувача, зазначали назви майстерні і за чийм замовленням був переписаний твір [3, с. 38-39].

У II ст. до н. е. у Пергамі розробили особливий спосіб обробки шкіри, внаслідок чого отримали матеріал для письма «пергамен». З нього спершу також робили сувої, а пізніше зшивали в книгу. Таку книгу, яка мала вигляд теперішньої, стали називати «кодекс».

Греки і римляни до IV ст. н. е. використовували книги з дощечок чи пластинок зі слонов'ячої кістки, з'єднаних кільцями або ремінчиками. Такі книги, залежно від кількості дощечок, називали диптихом – 2 дощечки, триптихом – 3 дощечки і поліптихом – багато дошок. Сьогодні подібне скріплення використовується в календарях, записниках [2, с. 14].

У VII ст. в Китаї з'являється перша ксилографічна книга. Гравюри і текст для такої книги вирізували на дерев'яній дощечці, і вже з неї друкували по дві сторінки на одній стороні аркуша паперу, який був винайдений китайцем Дай Лунсі в 105 р. н. е. Після видруку аркуші складали в одну стопу. Китайська книга починалася з останньої сторінки, пізніше так починали свої книги і японці.

Велику ідею книгодрукування здійснив на практиці Йоганн Гутенберг. В 1450 р. він почав друкувати невеликі книги, календарі та листівки. В своїх книгах Гутенберг зберіг від рукописної книги форму, елементи, накреслення шрифту і залишав вільні місця для вписування ініціалів, заставок і кінцівок.

Книги, надруковані в XV ст., прийнято називати інкунабулами (на латині – «в колисці», тобто на початку книгодрукування).

У цей час був започаткований екслібрис. Саме тоді в Італії винайдено гравюру на міді, яка дала поштовх розвитку глибокого друку. Знаменитий друкар з Венеції Альд Мануцій підійшов до справи редакційної підготовки книг з наукової точки зору, він перший застосував в книгах курсивне накреслення шрифту [3, с. 17].

У перші кілька десятиліть від початку книгодрукування друкарні виникли в 56 італійських містах. Вони видрукували майже половину всіх науково-популярних і наукових книг, які побачили світ у Європі до 1500 р.

Твори античних авторів і літературу світського характеру друкували антиквеними шрифтами, а церковнослужбові та духовні книги і в XVI ст. продовжували друкувати готичними. Провідним осередком книгодрукування в Італії була Венеція, де працювала багато друкарів, що приїхали сюди з європейських країн.

Серед венеціанських майстрів книгодрукарської справи найпомітніше місце належало книговидавцю Альдові Мануцію (бл. 1450-1515). Заснована ним приблизно у 1494 р. книговидавнича фірма проіснувала близько ста років. Отримавши у Римі хорошу освіту, А. Мануцій приїхав до Венеції й об'єднав навколо себе мовознавців, перекладачів і літераторів, щоб готувати до видання твори давньогрецьких класиків.

На початку своєї видавничої кар'єри він дотримувався традиційних поглядів на книжкове оздоблення — його перші книги мали великий формат і розкішне оформлення. А. Мануцій створив надійний видавничий колектив, подібний за структурою до сучасного видавництва, «Нову академію», до якої увійшло понад тридцять осіб: учених, письменників, перекладачів, редакторів, коректорів та ін. У роботі цієї академії брав участь відомий письменник-гуманіст Еразм Роттердамський. Члени академії розшукували та вивчали рукописи античних авторів, займалися текстологічною підготовкою видань до друку.

Друкарське мистецтво певною мірою підтримували майстри книги, які обслуговували папську друкарню (створена у 1626 р.). Тут виготовлялися богослужбові та духовні книги, численні словники й церковні довідники; для цієї друкарні пуансоніст Стефано Паоліно створив 23 друкарських шрифти, в тому числі й кириличний [5, с. 111-115].

Відродження традиційно високого мистецького та друкарського рівня італійської книги почалося тільки в першій половині XVIII ст. і було пов'язане з активною діяльністю венеціанських друкарів, художників і граверів. У Венеції виникають численні творчі та наукові об'єднання, розквітає театр, музика й образотворче мистецтво [4, с. 35].

Згодом книжковий рух охопив майже всі економічно потужні італійські міста. Так, у Мілані друкувалися добре оформлені (з використанням мідьоритів) наукові та науково-популярні видання, зокрема такі, як історичне дослідження вченого Л. Мураторі «Творчість італійських письменників» (1723). Друкарня належала науково-творчому об'єднанню «Палатіна». А в Римі у власній друкарні відомий італійський гравер-офортист Джованні Баттіста Піранезі (1720—1778) почав друкувати створені ним величезні графічні аркуші естампів із циклу «Види Риму», які відзначалися складністю композиції та філігранною офортною технікою.

Реформи в галузі книгодрукарської справи, які відбулися протягом XVIII ст. у багатьох країнах Європи, активно підтримав видатний італійський книговидавець Джамбаттіста Бодоні (1740—1813). Саме йому належить слава відродження високих художніх традицій у книжковому мистецтві Італії. У 1791 р. Дж. Бодоні заснував при королівському палаці власну друкарню. І в Королівській, і у власній друкарнях він приділяв велику увагу шрифтовій культурі [4, с.33-34].

Для того, щоб більше пролити світло на питання книжної справи в Італії слід навести приклад виставкової діяльності музею, що знаходиться у Венеції, яка була провідним осередком книгодрукування в Італії та місцем локалізації численних митців і друкарів.

Згадана виставка має назву «ДРУК R-ЕВОЛЮЦІЇ В МУЗЕЇ КОРРЕР У ВЕНЕЦІЇ» (ориг. «PRINTING R-EVOLUTION AT CORRER MUSEUM IN VENICE»). Цифрова виставка, присвячена еволюції друкарської машини в сучасній Європі.

«Винахід не революція, а швидше початок нової подорожі». Це девіз, який представляє друкарська виставка в музеї Коррер у Венеції під назвою «Друк R-Evolution 1450 - 1500» і діє виставка з 1 вересня 2018 по 30 квітня 2019 року.

Виставка друку Correr у Венеції досліджує захоплюючу подорож, яка за допомогою стародавніх інкунабул та інноваційних цифрових матеріалів простежує народження та розвиток друкарської машини, особливо підкреслюючи її вплив на економічне та соціальне життя ранньої сучасної Європи. Ця оригінальна виставка друку є результатом загальноєвропейського дослідницького проекту, проведеного командою Оксфордського університету. Ця група

використовує книги як історичне джерело і застосовує до них цифрові технології, щоб краще зрозуміти друкарську революцію. Цей дослідницький проект вперше дослідив циркуляцію книг у Європі п'ятнадцятого століття і створив наукові карти їхнього обігу шляхом відстеження рухів у часі та просторі інкунабул п'ятнадцятого століття, що збереглися до сьогодні. Завдяки спеціальній програмі тепер можна переглядати карту, куди переміщувалися книги, куди вони були надруковані, де вони збережені, і хто є їхніми власниками.

«Друк R-Evolution: друк від 1450 до 1500 року», виставка в Музеї Коррер у Венеції представляє цифрові карти, відео-історії та стародавні книги: відвідувачі будуть перенесені у світ друкування від 1400-х років завдяки цій оригінальній комбінації минулого і сьогодення. У різних розділах виставки, поряд з десятками друкованих книг 15-го століття з колекцій Національної бібліотеки Марціана та музею Коррер, відтворюються сотні цифрових зображень текстів, збережених у європейських та американських бібліотеках. Завдяки інноваційним інструментам можна простежити обертання книжок, дотримуючись руху та використання книг.

Серед карт, представлених на виставковому маршруті цієї оригінальної виставки в Коррері, варто зазначити цифрову версію знаменитого Венеціанського плану 1500-х років Де Барбарі, який простежує більше двохсот друкарських закладів міста. Вони свідчать про життєздатність принтерів-верстатів епохи Відродження Венеції, роблячи її головним європейським містом виробництва і розповсюдження перших друкованих книг.

Допитливість відвідувачів також буде задоволена завдяки численним відео-розповідям на виставці: яку роль відіграють книги в історії? Які зміни вона зробила? Хто був головними героями історії типографіки [6]?

Отже, завдяки виставковій діяльності італійських музеїв та використання ними цифрових інноваційних технологій, з'явилась можливість простежити роль книг в історії людства та історію розвитку книжкової справи.

ЛІТЕРАТУРА

1. Запаско Я., Мацюк О., Стасенко В. Початки українського друкарства / Я.П. Запаско, О.Я. Мацюк, В.В. Стасенко . – Львів: : Центр Європи, 2000. – 222 с. : іл.
2. Сенченко М. Світове книговидання і випуск творів друку в Україні // Друкарство. - 2003. - № 3. - С. 12-19.
3. Баренбаум И., Шомракова И. Книга и книжное дело за рубежом. – Ленинград: ЛГИК, 1990. – 191 с.
4. Горбась В. Глобальный взгляд на мировое книгоиздание // Полиграфист и издатель. - 1999. - № 5. - С. 33-35.
5. Энциклопедия книжного дела // Ю. Майсурадзе, А. Мильчин, Э. Гаврилов - М.: Юристь, 1998. – 536 с.
6. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.venetoinside.com/events-in-veneto/event/printing-r-evolution-at-correr-museum-in-venice/>

*Надія БАРАНОВСЬКА, Юлія ДРОБОТ
(Львів, Україна)*

ІСТОРИЧНІ ТРАДИЦІЇ УКРАЇНСЬКОЇ ВИШИВКИ

Вишивання з давніх часів прикрашали різноманітні речі. Історія вишивки налічує багато тисячоліть, про що свідчать літописні джерела, відомості стародавніх істориків та численні археологічні знахідки.